

ไอคิว คืออะไร

IQ: BASIC KNOWLEDGE

นายแพทย์ทวีศักดิ์ สิริรัตนเรขา ... จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น

บทนำ

ไอคิว (Intelligence Quotient: IQ) หรือ ระดับเขาวงกตปัญญาในรูปคะแนนมาตรฐาน เป็นผลจากการประเมินความสามารถทางสติปัญญาด้วยแบบทดสอบที่มีวิธีดำเนินการและเกณฑ์แปลผลอย่างเป็นระบบ โดยเปรียบเทียบผลการทำแบบทดสอบกับบุคคลวัยเดียวกันในกลุ่มอ้างอิง

บทความนี้อธิบายนิยามและความหมาย องค์ประกอบที่ทดสอบ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการทดสอบ เกณฑ์จำแนกระดับ และตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ รวมทั้งข้อจำกัดด้านการวัด ภาษา และวัฒนธรรม

ประเด็นสำคัญคือ คะแนนไอคิวต้องตีความร่วมกับความคลาดเคลื่อนในการวัด ประวัติ และความสามารถในการดำเนินชีวิต ไม่ควรใช้คะแนนเดียวตัดสินคุณค่าหรือศักยภาพทั้งหมดของบุคคล และไม่เพียงพอสำหรับวินิจฉัยภาวะบกพร่องทางสติปัญญา

นิยามและความหมายของไอคิว

“ไอคิว” (intelligence quotient: IQ) เป็นคะแนนที่ใช้ประมาณระดับความสามารถทางสติปัญญาจากการทำแบบทดสอบมาตรฐาน ส่วน “สติปัญญา” เป็นความสามารถที่กว้างกว่าตัวคะแนน เช่น การเรียนรู้ การใช้เหตุผล และการแก้ไขปัญหา ดังนั้น ไอคิวจึงเป็นตัวชี้วัดจากเครื่องมือหนึ่ง มีใช้ตัวสติปัญญาทั้งหมดของบุคคล

แบบทดสอบร่วมสมัยหลายชนิดใช้คะแนนที่อ้างอิงกลุ่มบุคคลวัยเดียวกัน หรือ deviation IQ เช่น WISC-V กำหนดค่าเฉลี่ยคะแนนรวมเท่ากับ 100 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 15 คะแนน คะแนน 100 จึงหมายถึงผลการทดสอบบริเวณค่าเฉลี่ยของกลุ่มอ้างอิงตามวัย ไม่ได้หมายถึงตอบคำถามถูกทั้งหมด และคะแนน 120 ไม่ได้แปลว่ามีสติปัญญามากกว่าผู้ได้ 100 คะแนนร้อยละ 20 ภายใต้แบบจำลองการแจกแจงปกติ คะแนนประมาณร้อยละ 68 จะอยู่ระหว่าง 85–115 และประมาณร้อยละ 95 อยู่ระหว่าง 70–130 ทั้งนี้เป็นคุณสมบัติทางสถิติของมาตราคะแนน ไม่ใช่เส้นแบ่งตามธรรมชาติที่ทำให้มนุษย์แยกออกเป็นกลุ่มต่างกันอย่างเด็ดขาด

วัตถุประสงค์

แบบทดสอบสติปัญญาแบบหลายองค์ประกอบประกอบด้วยงานหลายลักษณะ เพื่อประเมินทั้งความสามารถโดยรวมและความสามารถเฉพาะด้าน ตัวอย่างกรอบของแบบทดสอบ Wechsler รุ่นปัจจุบันบางฉบับ ได้แก่ องค์ประกอบต่อไปนี้

องค์ประกอบ	ความสามารถที่ประเมิน	ตัวอย่างลักษณะงานโดยทั่วไป
ความเข้าใจทางภาษา	เข้าใจความหมาย ความรู้ทางภาษา และใช้เหตุผลผ่านถ้อยคำ	อธิบายคำหรือความสัมพันธ์ของแนวคิด
มิติสัมพันธ์	วิเคราะห์รูปร่าง ตำแหน่ง และความสัมพันธ์เชิงพื้นที่	ประกอบรูปหรือพิจารณาส่วนประกอบของภาพ
การให้เหตุผลกับปัญหาใหม่	มองเห็นกฎ ความสัมพันธ์ และแบบแผน	เลือกภาพที่สอดคล้องกับความสัมพันธ์ที่กำหนด
ความจำใช้งาน	เก็บข้อมูลไว้ชั่วคราวและนำข้อมูลนั้นมาจัดการ	จดจำหรือจัดลำดับข้อมูลระยะสั้น
ความเร็วในการประมวลผล	ทำงานทางสายตาที่ไม่ซับซ้อนได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง	ตรวจหา จับคู่ หรือทำเครื่องหมายสัญลักษณ์

ตัวอย่างข้างต้นอธิบายลักษณะงาน ไม่ใช่ข้อสอบจริง แบบทดสอบแต่ละชุดอาจใช้กรอบต่างกัน เช่น Stanford-Binet ฉบับที่ 5 ครอบคลุมการให้เหตุผลกับปัญหาใหม่ ความรู้ การให้เหตุผลเชิงปริมาณ มิติสัมพันธ์ และความจำใช้งาน พร้อมประเมินผ่านงานด้านภาษาและงานที่ใช้ภาษาน้อย

คะแนนรวม เช่น Full Scale IQ หรือ FSIQ ช่วยสรุปความสามารถโดยรวม ส่วนคะแนนรายด้านช่วยให้เห็นรายละเอียด อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างระหว่างคะแนนรายด้านต้องพิจารณานัยสำคัญและความถี่ที่พบในกลุ่มอ้างอิง ไม่ควรเห็นคะแนนด้านหนึ่งต่ำแล้วสรุปสาเหตุหรือวินิจฉัยโรคทันที

การประเมินควรเริ่มจากคำถามที่ต้องการตอบ เช่น เด็กมีความยากลำบากในการเรียนเพราะเหตุใด ต้องการความช่วยเหลือด้านใด หรือมีความสามารถทางสติปัญญาสูงจนควรพิจารณาการศึกษาที่เหมาะสมหรือไม่ แบบทดสอบสามารถให้ข้อมูลประกอบการวางแผนการศึกษาและการประเมินทางคลินิกได้

สำหรับภาวะบกพร่องทางสติปัญญา ไอคิวเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการประเมิน ต้องมีข้อมูลพฤติกรรมการปรับตัวและประวัติพัฒนาการด้วย เป้าหมายของการทดสอบจึงควรเชื่อมกับการช่วยเหลือที่นำไปปฏิบัติได้ ไม่ใช่เพียงการจัดอันดับบุคคล

ขั้นตอนการทดสอบ

การประเมินที่มีคุณภาพประกอบด้วยการกำหนดวัตถุประสงค์ เลือกเครื่องมือที่เหมาะสม ดำเนินการตามมาตรฐาน และแปลผลตามหลักฐานที่รองรับการใช้งานนั้น ผู้ประเมินต้องมีความรู้และการฝึกอบรมตามข้อกำหนดของเครื่องมือและขอบเขตวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

ในทางปฏิบัติ ผู้ประเมินรวบรวมข้อมูลอายุ ภาษา ประวัติพัฒนาการ การศึกษา และสถานะที่อาจกระทบการทำแบบทดสอบ ก่อนให้ผู้รับการประเมินทำงานตามคำสั่งที่กำหนด คะแนนดิบจะถูกแปลงตามเกณฑ์อายุเป็นคะแนนมาตรฐาน แล้วนำมาพิจารณาร่วมกับการสังเกตและข้อมูลจากแหล่งอื่น ระยะเวลาขึ้นกับเครื่องมือ อายุ และขอบเขตการประเมิน เช่น WAIS-5 ระยะเวลาประมาณ 45 นาทีสำหรับชุดทดสอบที่ให้ FSIQ และประมาณ 60 นาที สำหรับแบบทดสอบย่อยหลัก 10 ชุด โดยยังไม่รวมการสัมภาษณ์และการให้ข้อมูลย้อนกลับ

รายงานควรระบุชื่อและรูปแบบทดสอบ คะแนนมาตรฐาน เปอร์เซ็นไทล์ ช่วงความเชื่อมั่น และข้อจำกัดที่มีผลต่อการตีความ ตัวอย่างเช่น เปอร์เซ็นไทล์ที่ 75 หมายถึงผลการทดสอบอยู่ในระดับเท่ากับหรือสูงกว่าประมาณร้อยละ 75 ของกลุ่มอ้างอิง ไม่ได้หมายถึงตอบข้อสอบถูกร้อยละ 75 ส่วนช่วงความเชื่อมั่นสะท้อนความไม่แน่นอนของคะแนนจากการวัด

เกณฑ์การจำแนกระดับ

ตารางต่อไปนี้แสดงแนวแบ่งช่วงคะแนนที่พบได้บ่อยสำหรับมาตรคะแนนเฉลี่ย 100 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 15 โดยใช้คำบรรยายภาษาไทยเพื่อการอธิบาย คำเรียกและเกณฑ์เฉพาะอาจต่างกันตามเครื่องมือและรุ่น จึงต้องยึดคู่มือของแบบทดสอบที่ใช้จริง คำบรรยายเชิงคุณภาพเป็นเครื่องมือสื่อสารผล มิใช่ข้อวินิจฉัยในตัวเอง

ช่วงคะแนนไอคิว	คำบรรยายระดับเพื่อการสื่อสาร
ตั้งแต่ 130 ขึ้นไป	สูงมากเป็นพิเศษ (Very Superior)
120–129	สูงมาก (Superior)
110–119	สูงกว่าค่าเฉลี่ย (High Average)
90–109	อยู่ในช่วงเฉลี่ย (Average)
80–89	ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย (Low Average)
70–79	ต่ำมาก (Borderline)
ต่ำกว่า 70	ต่ำมากเป็นพิเศษ (Extremely Low)

ช่วง 90–109 ในตารางเป็น “ช่วงเฉลี่ย” ตามการแบ่งเพื่อสื่อสารผล ซึ่งต่างจากช่วง 85–115 ที่หมายถึงระยะหนึ่งส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรอบค่าเฉลี่ย ความต่างนี้เกิดจากวัตถุประสงค์ของการแบ่งช่วง มิใช่ความขัดแย้งของข้อมูล แบบทดสอบมาตรฐานส่วนใหญ่แบ่งช่วงตามนี้ แต่อาจมีชื่อเรียกแตกต่างกันเล็กน้อย

ไม่ควรใช้คำว่า “อัจฉริยะ” หรือคำตีตราบุคคลแทนระดับคะแนนโดยอัตโนมัติ และไม่ควรตัดสินผลต่างเล็กน้อยที่คร่อมจุดแบ่ง เช่น 79 กับ 80 โดยไม่พิจารณาความคลาดเคลื่อนในการวัดและข้อมูลประกอบ

สมาคมความบกพร่องทางสติปัญญาและพัฒนาการแห่งสหรัฐอเมริกา (AAIDD: American Association on Intellectual and Developmental Disabilities) กำหนดให้ “ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา” มีข้อจำกัดอย่างมีนัยสำคัญทั้งการทำหน้าที่ทางสติปัญญาและพฤติกรรมการปรับตัว โดยเริ่มขึ้นในระยะพัฒนาการ ซึ่งกรอบของ AAIDD ระบุว่าก่อนอายุ 22 ปี คะแนนไอคิวบริเวณ 70 หรืออาจสูงถึงประมาณ 75 เป็นข้อมูลที่อาจบ่งชี้ข้อจำกัดทางสติปัญญา แต่ไม่ใช่เกณฑ์วินิจฉัยเดียวที่ใช้ตัดสินอย่างตายตัว

พฤติกรรมการปรับตัวครอบคลุมทักษะเชิงแนวคิด เช่น ภาษาและการใช้เงิน ทักษะทางสังคม เช่น ความสัมพันธ์และการตัดสินใจ ในสถานการณ์สังคม และทักษะเชิงปฏิบัติ เช่น การดูแลตนเองและความปลอดภัย การประเมินต้องคำนึงถึงบริบทของชุมชน ภาษา และวัฒนธรรมด้วย ดังนั้น การพบคะแนนต่ำควรนำไปสู่การประเมินอย่างรอบด้านและการวางแผนสนับสนุน ไม่ใช่การสรุปภาวะจากตัวเลขเพียงค่าเดียว

ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้

แบบทดสอบสติปัญญาซึ่งเป็นเครื่องมือมาตรฐานที่ใช้ในระดับนานาชาติมีหลายชุด ซึ่งสามารถเลือกใช้ได้ตามช่วงอายุ และวัตถุประสงค์ในการทดสอบ

ช่วงอายุในตารางเป็นข้อมูลของฉบับที่ผู้จัดพิมพ์ต่างประเทศระบุ ไม่ได้หมายความว่าทุกฉบับมีเกณฑ์มาตรฐานภาษาไทยหรือสามารถใช้แทนกันได้

แบบทดสอบที่ใช้ภาษาน้อยอาจช่วยลดอุปสรรคบางประการ แต่ไม่ได้ปราศจากอิทธิพลของวัฒนธรรม การศึกษา หรือความคุ้นเคยกับการทดสอบ การเลือกเครื่องมือจึงต้องพิจารณาว่าคะแนนนั้นตอบคำถามการประเมินได้เพียงใด และมีหลักฐานรองรับการใช้กับประชากรเป้าหมายหรือไม่

แบบทดสอบ	ช่วงอายุของฉบับที่ยกตัวอย่าง	ลักษณะสำคัญ
WPPSI-IV	2 ปี 6 เดือน–7 ปี 7 เดือน	ประเมินเด็กเล็ก ใช้กิจกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการและให้คะแนนรวมกับคะแนนรายด้าน
WISC-V	6 ปี–16 ปี 11 เดือน	ประเมินเด็กและวัยรุ่นเป็นรายบุคคล ให้ FSIQ และดัชนีความสามารถหลัก 5 ด้าน
WAIS-5	16 ปี–90 ปี 11 เดือน	ประเมินวัยรุ่นตอนปลายและผู้ใหญ่ ครอบคลุมความสามารถหลายด้าน
SB5	2 ปี–85 ปีขึ้นไป ตามที่ผู้จัดพิมพ์ระบุ	ประเมิน 5 องค์ประกอบ มีคะแนนด้านภาษา ด้านที่ใช้ภาษาน้อย และคะแนนรวม
Raven's 2 Progressive Matrices	4–90 ปี	ใช้งานภาพและความสัมพันธ์ของแบบแผนเพื่อลดความต้องการด้านภาษา ใช้ได้ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

ไอคิวต่างจากการประเมินด้านอื่นอย่างไร

การประเมินที่ต่างกันตอบคำถามคนละเรื่อง การเลือกเครื่องมือควรสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการทราบ ไม่ควรใช้คะแนนไอคิวเป็นตัวแทนผลการประเมินทุกด้าน หลักการนี้สอดคล้องกับมาตรฐานการใช้คะแนนตามวัตถุประสงค์ที่มีหลักฐานรองรับ

ประเภทการประเมิน	คำถามหลัก
สติปัญญาหรือการรู้คิด	บุคคลใช้เหตุผล เรียนรู้ และประมวลผลข้อมูลได้อย่างไร
พัฒนาการ	เด็กมีทักษะตามวัยด้านภาษา การเคลื่อนไหว สังคม และการช่วยเหลือตนเองอย่างไร
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	บุคคลอ่าน เขียน หรือคำนวณได้ระดับใด
พฤติกรรม การปรับตัว	บุคคลใช้ทักษะในชีวิตประจำวันได้เพียงใด
สุขภาพจิต	บุคคลมีอาการทางอารมณ์ พฤติกรรม หรือความทุกข์ใจอย่างไร

ตัวอย่างเช่น เด็กที่มีไอคิวอยู่ในช่วงเฉลี่ยอาจยังมีปัญหาการอ่านหรือมีความวิตกกังวลได้ การตอบคำถามเหล่านี้ต้องใช้การประเมินด้านนั้นโดยตรง ไม่อาจสรุปจากคะแนนไอคิวเพียงอย่างเดียว

ข้อจำกัด

- คะแนนไอคิวมีความคลาดเคลื่อนได้ การตีความจึงต้องพิจารณาความเที่ยงตรงของการใช้คะแนน และเงื่อนไขขณะประเมิน การนอนไม่พอ ความเหนื่อยล้า อุปสรรคทางการสื่อสาร หรือความไม่เข้าใจคำสั่ง อาจทำให้ผลไม่สะท้อนความสามารถที่ต้องการวัดได้ครบถ้วน หากมีเหตุให้สงสัย ผู้ประเมินมักอธิบายข้อจำกัดและพิจารณาข้อมูลอื่นประกอบ
- ไอคิวเป็นความสามารถที่เปลี่ยนแปลงได้ โดยพบว่าการศึกษาที่เพิ่มขึ้นมีผลต่อคะแนน
- แบบทดสอบออนไลน์ ควรตรวจสอบผู้พัฒนา หลักฐานคุณภาพ เกณฑ์อ้างอิง และวิธีควบคุมการทดสอบ การแสดงตัวเลขว่าเป็น “IQ” เพียงอย่างเดียวไม่ทำให้เครื่องมือชิ้นนั้นเหมาะสมสำหรับการวินิจฉัยหรือการตัดสินใจทางการศึกษา
- การทดสอบผ่านระบบดิจิทัลที่มีมาตรฐานและผู้ประเมินกำกับ ต้องแยกจากแบบทดสอบเพื่อความบันเทิงทั่วไป

บทสรุป

ไอคิว (IQ) เป็นคะแนนมาตรฐานที่ช่วยอธิบายความสามารถทางสติปัญญาบางด้านเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอ้างอิงตามวัย มีประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจความต้องการในการเรียนรู้ และการประเมินทางคลินิกเมื่อเลือกและใช้เครื่องมืออย่างเหมาะสม การแปลผลต้องพิจารณาคะแนนรายด้าน ความคลาดเคลื่อน ประวัติ พฤติกรรมการปรับตัว และบริบทภาษาและวัฒนธรรมร่วมกัน คุณค่าของการประเมินอยู่ที่การนำข้อมูลไปสนับสนุนบุคคลอย่างเหมาะสม ไม่ใช่การใช้คะแนนเดียวตัดสินตัวตนหรืออนาคตทั้งหมดของบุคคลนั้น

เอกสารอ้างอิง

American Association on Intellectual and Developmental Disabilities. (2026). **Defining criteria for intellectual disability**. <https://www.aidd.org/intellectual-disability/definition>

International Test Commission. (2017). **The ITC guidelines for translating and adapting tests (2nd ed.)**. https://www.intestcom.org/files/guideline_test_adaptation_2ed.pdf

Pearson. (2020). **WISC-V interpretive considerations for sample report**. <https://www.pearsonassessments.com>

Pearson. (2021). **Raven's progressive matrices second edition**. <https://www.pearsonassessments.com>

PRO-ED. (n.d.). **Stanford-Binet Intelligence Scales, fifth edition, IQ and factor index descriptive report**. <https://proedinc.com>

Ritchie, S. J., & Tucker-Drob, E. M. (2018). How much does education improve intelligence? A meta-analysis. **Psychological Science**, 29(8), 1358–1369. <https://doi.org/10.1177/0956797618774253>

บทความนี้ อนุญาตให้เผยแพร่เพื่อความรู้ได้ โดยกรุณาอ้างอิงแหล่งที่มา

ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (2569). ไอคิว...คืออะไร. จาก <https://www.happyhomeclinic.com/a40-iq-basic.html>
(บทความต้นฉบับ: ตุลาคม 2569)